

”בימים ההם בזמן הזה”

כנס מורשת החשמונאים במודיעין וסביבותיה ה-11

כנס מחקרי לזכרו של פרופ' יאיר פרג ז"ל

חוברת תקצירי הכנס

יום ב', ל' כסלו תשע"ה (22.12.14) באולם "עינן", קניון עזריאלי, מודיעין

© כל הזכויות שמורות לעיריית מודיעין מכבים רעות. אין להעתיק ללא רשות

תוכן העניינים

- 3..... הקדמה
- 4..... דבר ראש העיר, מר חיים ביבס
- 5..... דברי ברכה מפי גב' גיסיה פרג, אלמנתו של פרופ' יאיר פרג ז"ל

תקצירי הכנס:

מושב ראשון- מחקרים בתולדות ימי בית חשמונאי

מר זהר ברעם

- 6..... תורת ישראל מול חכמת יוון וביטוייה במבני בתי-הכנסת בימי בית שני
- מר שלמה קול-יעקב
- 7..... אל-חירבה במחצבת נשר-רמלה: מימי בית חשמונאי ועד חורבן הבית השני
- מר דביר רביב
- 8..... הר בית אל בתקופה החשמונאית לאור תוצאות סקר ארכיאולוגי
- ד"ר זאב משל
- 9..... מדוע אין מבצר חשמונאי במצדה?
- פרופ' אדם זרטל
- 10..... מצור נרבתא ותחילת המרד הגדול

מושב שני- מורשת קרב והתיישבות בסביבת מודיעין בעת החדשה

ד"ר ישראל בן-דור

"מבצע שושנה" (14-15 באוקטובר 1953)-

- 11..... הפשיטה על קיביה והשלכותיה על הסכסוך הערבי-ישראלי
- אל"מ (מיל.) בני מיכלסון
- 12..... כיבוש מרחב לטרון-מודיעין במלחמת ששת הימים
- מר עמוס אונגר
- 17..... התיישבות חדשה במודיעין – על פרויקט בנייתה של העיר
- 18..... תכנית הכנס

אנו שמחים להגיש לכם את חוברת תקצירי ההרצאות של כנס מורשת החשמונאים במודיעין וסביבותיה ה-11 ע"ש פרופ' יאיר פרג ז"ל, המתקיים היום בעיר מודיעין מכבים-רעות. הכנס הנוכחי, מורחב וגדול יותר, פותח את העשור השני הממשיך מסורת של כנסים מחקריים המציגים לקהל הרחב מחקרים חדשים אודות מודיעין והאזור, ואודות תולדות החשמונאים וחג החנוכה. עיריית מודיעין מכבים-רעות, שיזמה מסורת זו, ראתה בחשיבות החיבור בין העיר החדשה לבין המורשת וההיסטוריה של מודיעין העתיקה ושל החשמונאים שיצאו ופעלו מאזור זה. הכנס מהווה המשך וזיכרון למפעל החשוב בו החל פרופ' יאיר פרג ז"ל, מראשוני תושבי האזור והעיר אשר החל את תהליך הפצת המודעות לשמירת האתרים הארכיאולוגיים וההיסטוריים במרחב.

בכנס השנה יתקיימו שני מושבים: המושב הראשון מכיל 5 הרצאות שונות מפי חוקרים חשובים על הארכיאולוגיה וההיסטוריה של תקופת החשמונאים וימי הבית השני ובו תגליות ומחקרים חדשים על אתרים שונים. המושב השני עוסק במורשת קרב והתיישבות במודיעין בעת החדשה. במושב משולבים עדויות מפי לוחמים שהשתתפו בקרבות במלחמת העצמאות סביב העיר מודיעין יחד עם מחקרים על הפעילות הצבאית בעשורים הראשונים של המדינה מפי היסטוריונים צבאיים בכירים, ועם סיפור הקמתה של העיר מודיעין לפני יותר מעשרים שנה.

הכנס מופק גם השנה על-ידי המרכז הרב-תחומי ועיריית מודיעין-מכבים-רעות, בשיתוף מדרשת הרי גופנא ובחסות הגב' גיסייה פרג. שיתוף הפעולה בין העיר מודיעין החדשה, ששמה דגש על פיתוח וחיזוק מורשת החשמונאים באזור, יחד עם מדרשת הרי גופנא, השוכנת בנווה צוף, בלב השטח ההררי היפהפה, שם פעלו החשמונאים בשנות המרד, מחדש את הקשר ההדוק שבין חלקי הארץ השונים כפי שהיה קיים בתקופות זוהר אלו, ומחבר את עם ישראל עם עברו ומורשתו המפוארת. אין מתאים יותר מחג החנוכה לחיבור זה. תודות לכל העוסקים והמסייעים בארגון הכנס והכנתו. בראש ובראשונה לראש העיר מודיעין מכבים-רעות, מר חיים ביבס, על הייזום והאירוח של הכנס, לחבר מועצת העיר מר שמעון גואטה, מחזיק תיק מורשת ותיירות בעירייה, ולד"ר אורנה מגר, מנהלת המרכז הרב-תחומי, על הדחיפה של הכנס קדימה והליווי בכל פרטי הכנתו מראשיתם ועד סופם. לגיסייה פרג אשר תורמת גם מהונה וגם מרעיונותיה לקידום הכנסים. לאפי מלצר, לאגף תרבות ואירועים וכל שאר השותפים בהיגוי ובעשייה של הכנס. להילה מזרחי מהמרכז הרב-תחומי, על ההפקה והארגון המופתי של הכנס לפרטיו.

בברכת חג אורים שמח וכנס פורה ומעניין,

דר' אורנה מגר
מנהלת תחום השכלת מבוגרים

הילה מזרחי
רכזת הכנס

אהרן טבגר,
מדרשת הרי גופנא

דבר ראש העיר מודיעין מכבים רעות, מר חיים ביבס
אורחים יקרים!

בשנת 167 לפני הספירה פרץ מרד החשמונאים בשלטון היווני, כאשר העיר מודיעין הקדומה, עיר מולדתם של בני משפחת החשמונאים, היתה המקום ממנו יצא נס המרד. משפחת החשמונאים היא אחת מהדוגמאות הבולטות לרוחו הייחודית של העם היהודי לאורך כל הדורות וחג החנוכה הוא חג המסמל זאת יותר מכל. עיריית מודיעין מכבים רעות לקחה על עצמה את הזכות לדאוג להמשכיות מורשת החשמונאים והנצחתם. "כנס מורשת מודיעין" המתקיים זו השנה ה-11, מארח כמו בכל שנה את טובי ההיסטוריונים והחוקרים בתחום ובכך יוצר מפגש מרתק ומבט מעמיק אל ההיסטוריה היהודית בכלל, וההיסטוריה של אזור מודיעין בפרט. שיהיה לכולנו כנס פורה וחג חנוכה שמח.

בברכה,
חיים ביבס
ראש עיריית מודיעין מכבים רעות

דבר חבר מועצת העיר שמעון גואטה

תושבים ואורחים יקרים !

כנס מורשת מודיעין נהפך למסורת מבורכת להנצחת מורשת החשמונאים והעיר בחג החנוכה . כמחזיק תיק תיירות מורשת ושימור אתרים , אני רואה חשיבות רבה בין החיבור של מודיעין החדשה, לבין ההיסטוריה והמורשת של מודיעין הישנה . הכנס מעניק מדי שנה תמונה רחבה ומעמיקה לתוך תולדות מודיעין מן העת העתיקה ועד ימנו דרך סיפורי גבורה ומורשת קרב, דרך אתרי מורשת נשוטט ונטייל בדמיון בסמטאות וגבעות העיר העתיקה מודיעין, עד הגעתנו לבית הכנסת החשמונאי המשוחזר ב"אום אל אומדן " כמדי שנה מוצגים בכנס מחקרים חדשים ע"י היסטוריונים וארכיאולוגים על תולדות החשמונאים בימי בית שני, עד להתיישבות בסביבת מודיעין בעת החדשה . אני מאחל לכולנו כנס פורה ומעשיר

בברכת חג חנוכה שמח ,
שמעון גואטה
חבר מועצת העיר מודיעין מכבים רעות
מחזיק תיק תיירות מורשת ושימור אתרים

דברי ברכה מפי גב' גיסיה פרג, אלמנתו של פרופ' יאיר פרג ז"ל

אני שמחה לברך אתכם בכנס מורשת החשמונאים בעיר מודיעין וסביבתה על שם בעלי פרופ' יאיר פרג ז"ל. הכנסים בנושא הזה מתקיימים בעיר מודיעין החדשה במשך 11 שנים. אמרתי "החדשה" כי יש שתי ערי מודיעין: האחת, זאת שאנו גרים בה והשנייה מודיעין העתיקה, ולפי השערות הארכיאולוגים גבעת תיתורה היא היא מודיעין העתיקה.

הרעיון לקיים כנסים מדעיים בנושאי היסטוריה ומורשת החשמונאים בחג החנוכה במודיעין נולד אצל בעלי לאור הגילויים של אתרים ארכיאולוגיים רבי חשיבות בזמן בניית העיר, שעל רבים מהם נשקפה סכנת הרס. קבוצת אנשים שאכפת להם, רובם תושבי מכבים, הקימה את העמותה לשימור אתרים ונוף במודיעין. יאיר עמד בראש העמותה והיה לפי דברי חברי העמותה: "תמיד בראש המחנה תמיד משך קדימה". הודות למאמצים הכבירים של הקבוצה האמיצה הזאת, ניצלו מכף הדחפורים אתרי מורשת חשובים כמו: גבעת התיתורה – אוצר ארכיאולוגי ונופי נדיר, גבעת קברות המכבים – לגביה קיימת הסברה שבה נמצא מאוזולאום, מקום מנוחתם של גיבורי האומה המכבים, הגבעה הגאולוגית – שהיא בית-ספר גיאולוגי שלם, שורת כבשני סיד עתיקים, בקעת הנזירים – עם אתרי עתיקות בני 2000 שנה, והנוף ההיסטורי של עמק אילון.

יאיר התלווה לארכיאולוג מרשות העתיקות, ד"ר שמעון גיבסון, שניהל את חפירות ההצלה וקיבל ממנו הסברים ואחרי כן נתן תיאורים מדויקים ומפורטים המלווים בתמונות, במאמרים ובכתבות שהתפרסמו בעיתונות המקומית. אני אספתי את המאמרים וכללתי אותם בספר שכתבתי על קורות חייו ופעילותו של בעלי. שמו של הספר: "יאיר פרג משוגע על ארץ ישראל". בספר כלולים גם מאמרים המשקפים את תהליך הבנייה של העיר מודיעין.

עם הזמן התחיל יאיר לפתח את פרויקט הכנסים בנושאי המורשת, אבל לצערנו לא הספיק להגשים אותם. יאיר נפטר בשנת 2001. עיריית מודיעין אימצה את הרעיון וכבר 11 שנים, החל משנת 2003 ברציפות, מקיימת העירייה בהצלחה את הכנסים בנושאים מעניינים ועם מרצים מעולים. הידיעה על הכנסים המוצלחים יצאה את גבולות העיר ואפשר לפגוש פה משתתפים שבאו מירושלים, ת"א, כפר סבא, הרצליה ומקומות אחרים. אני מלווה את הפרויקט מתחילתו ומאושרת להשתתף בו.

שוב אני מברכת את המשתתפים, את המרצים ואת עיריית מודיעין על ההצלחה הגדולה ומאחלת המשך לפרויקט החשוב הזה לאורך שנים רבות.

בברכת חג שמח,

גיסיה פרג, מודיעין, חנוכה 2014

מושב ראשון - מחקרים בתולדות ימי בית חשמונאי

תורת ישראל מול חכמת יוון וביטוייה במבני בתי-הכנסת בימי בית שני

זהר ברעם, גיאוגרף, מייסד ומנהל כפר חשמונאי בשילת

החל מתקופת שיבת ציון ואולי עוד קודם הפתרונות היהודים הברורים על פי התורה למהות האלוהות בקוסמוס - שתמציתם אמונה באחדות האל שאין בלתו, הפולחן המיוחד ועבודת הקורבנות בבית-המקדש בירושלים, הקריאה בתורה בבתי-הכנסת וסדרי המשטר המיוחדים להם – עניינו מאוד את הוגי הדעות היווניים. מהבולטים שביניהם התייחסו לפולחן ועיקרי האמונה היהודית מתוך אהדה והערכה: היקאטיוס, תיאופרסטוס, מגאסטנס, קליארכוס ועוד. באותה תקופה ניכרה המגמה החדשה של עמי המזרח הקרוב להכיר באל-עליון הנעלה על האלים האחרים. בסוף האלף הראשון לפסה"נ גברה הספקנות בקרב העמים הפגאניים בדבר יכולתו של אליל מעשה אדם להשפיע במשהו על חייהם וגורלם ובאופן טבעי האמונה של היהודים שחיו בקרבתם סקרנה מאוד. תרגום התורה ליוונית ביזמתו של המלך תלמי במאה השלישית לפסה"נ היה בגדר הישג חשוב להלניזם, כמתואר באיגרת אריסטאס.

במקביל בתקופה זו התפתחה באמונה היהודית הזהות שבין התורה לחכמה והפכה לערך נעלה שבא לביטוי המלא בקריאת התורה בבתי-הכנסת, שהפכו למרכז החיים הדתיים והחברתיים. אמנם היהודים הושפעו מתרבות יוון ולצרכי קיומם ידעו לדבר ולכתוב ביוונית והתערבבו וסחרו עם האוכלוסייה הנכרית, אך עם זאת שמרו ללא פשרות על מידת זרות וניכור דתית ושימרו את יסוד לימוד התורה על-ידי יצירת עשרות ספרים חדשים שפירשו בתכנים חדשים את ספרי המקרא. כך לדוגמה ספר חשמונאים א, המנסה להתבסס בדברים הכתובים בו על תורת משה. בתי-הכנסת שנתגלו ביישובים היהודיים מימי בית שני נבנו בדר"כ בצורת מלבן ב'יחס הזהב' 1.6:1, שלצידו חדרים נוספים. קשה להכריע האם צורה זו שנבנתה על-ידי יוצרי בתי-הכנסת הושפעה מצורת בית המקדש בירושלים, מצורות מקדשים אליליים או מרעיון הזהות בין תורת החכמה ושלמות התורה. בהרצאה זו תוצג השוואה בין מבנה בית-הכנסת בחורבת בד-עיסא (קרית ספר) ומבנה בית-הכנסת בחורבת אם אל-עמדאן (מודיעין) המלמדת כי בשלב קדום בית-הכנסת היה רבוע ורק בשלב מאוחר יותר נבנה בית-כנסת בצורה מלבנית, בכיטוי ארכיטקטוני לתפיסת שלמות התורה וזיהויה עם החכמה.

אל-חירבה במחצבת נשר-רמלה: מימי בית חשמונאי ועד חורבן הבית השני

שלמה קול יעקב, מכון ע"ש זינמן לארכיאולוגיה, אוניברסיטת חיפה

חפירות הצלה בתחום מחצבת "נשר"-רמלה נערכות משנת 1996. פרט לשרידים מהתקופות קדומות יותר (כלקולית מאוחר וברונזה קדומה א') נתגלו באתר שרידי שני ישובים – מזרחי ומערבי - מקבילים אחד לשני מבחינת תקופת קיומם. בנוסף נתגלו בתי קברות של אותם הישובים. התקופות העיקריות של קיום הישובים הם: התק' החשמונאית, התק' ההרודיאנית, סוף תק' הבית השני, התק' הרומית המאוחרת והתקופה הביזאנטית. הישובים ננטשו בתק' המוסלמית הקדומה כאשר שרידיהם פורקו (ככל הנראה לצורך הספקת אבני בנייה לעיר רמלה). רוב החפירה מתבצעת בישוב המערבי שהשטח המקורי שלו הוא למעלה מ-90 דונם. יותר מארבעים מקוואות טהרה, כשבעים מערכות מסתור, ארבעה מערכות קולומבריום וכמות גדולה של מאגרי מים בעלי נפח שונה מעידים על ישוב יהודי חקלאי גדול.

כל המקוואות באתר נחצבו בסלע במלואם. עד כה לא נמצאו מקוואות עם תקרות בנויות. מפני השטח יורד גרם מדרגות חיצוני המוביל אל חדר הטבילה. פתח הכניסה אל חדר הטבילה יכול להיות מול גרם המדרגות החיצוני או בניצב לו. מספר המדרגות בחדר הטבילה נע בין אחת לשבע. בכל המקוואות באתר המדרגות חצובות לרוחב כל חדר הטבילה. ישנם מקרים שבהם רוחב השלח של המדרגות משתנה לסירוגין. במרבית המקוואות ישנן מדרגות עזר קטנות היורדות אל אגן הטבילה. הן יכולות להיות ממוקמות במרכז אגן הטבילה או בצמוד לדפנות. המדרגות, רצפת אגן הטבילה, הדפנות ולעתים גם התקרה מטוייחים בטיח הידראולי בעל גוון אפור (בדרך כלל במספר שכבות). המקווה הקטן ביותר שנמצא עד כה באתר (מידותיו של חדר הטבילה: כ- 2.7 מ' על כ- 2 מ', בגובה כ- 2.5 מ') יכל להכיל כ- 3 מטרים מעוקבים של מים לפחות. נפחם של המקוואות הגדולים ביותר מגיע לכדי 30 מטרים מעוקבים. כל המקוואות באתר ניזונו ממי גשמים. בקרבת חלק מהמקוואות נמצאו בורות מים אך, לא נמצאו אוצרות.

נוסף למקוואות נתגלו בשטח הישוב מערכות מסתור רבות. סביר להניח כי רובם נחצבו מתחת לבתים פרטיים או בצמוד להם, בדומה למקוואות הטהרה. כיוון שרוב מערכות המסתור ממוקמות בקרבה יחסית למקוואות ולבורות מים, אפשר להניח שלכל בית אב היה מקווה טהרה, מערכת מסתור (או כמה מערכות) ולפחות בור מים אחד. לפי ממצא כלי חרס שלמים ותמימים ומטבעות מהתקופה החשמונאית והתקופה הרומית הקדומה, ראשיתן של מערכות המסתור באתר לכל המאוחר במאה הראשונה לפסה"נ (וזאת מהסיבה ששפלת לוד היא אזור מוכה מלחמות, הן בתקופה החשמונאית והן בתקופה הרומית הקדומה) והן יוצאות מהשימוש בסוף תקופת בית שני. סביר להניח כי מערכות המסתור אינם תופעה פתאומית וזמנית, אלא, חלק בלתי נפרד ממרקם החיים של הישוב היהודי ב"נשר" רמלה במשך כמאה וחמישים שנה.

הקבורה באתר נעשתה במערות כוכים. נכון לעכשיו נתגלו כ-12 מערות כוכים. הממצא מאפשר לתארך את תחילת השימוש במערות לאמצע המאה הב' לפסה"נ. מיקום חלק מהמערות קובע את הגבולות הצפוני והמזרחי של היישוב בתקופת הבית השני. הגבול המערבי של היישוב באותה התקופה ברור פחות (נראה כי קיימת איזושהי דינמיקה במיקומו). מהצד הדרומי של היישוב לא נמצאו מערות כוכים.

הר בית אל בתקופה החשמונאית לאור תוצאות סקר ארכיאולוגי

דביר רביב, המחלקה ללימודי ארץ-ישראל וארכיאולוגיה ע"ש מרטין (זוס), אוניברסיטת בר-אילן

הר בית אל תפס מקום מרכזי בימי מרד החשמונאים. לאחר פרוץ המרד במודיעין נמלטו החשמונאים ותומכיהם מזרחה אל עבר הר בית אל. אופיו המבותר של האזור, קרבתו היחסית לירושלים ולדרכים המובילות אליה והעובדה כי היה מיושב בצפיפות ביהודים, הפכו את הר בית אל לאזור פעילות מרכזי עבור החשמונאים. מכאן יצאו החשמונאים לשישה מבין שמונת הקרבות מול היוונים ולכאן נמלט יהודה המכבי לאחר התבוסה שנחל בקרב החמישי (קרבת בית זכריה). בתקופה החשמונאית נכלל הר בית אל בתחום המחוזות עפריים ורמתים, שכמה עשרות שנים לאחר מכן יהפכו למחוזות גופנא ותמנה.

במקורות מימי הבית השני נזכרים מספר יישובים יהודיים בהר בית אל ובסביבתו, כדוגמת: בית אל, עפריים, צרדה, בית ארדה, מכמס, ישנה, רמתים, תמנה, בית רימא, בית לבן וצפא. מהבחינה הארכיאולוגית, מיעוט הפירות באזור הר בית אל והיעדר סקר שיטתי הממוקד בתקופות ההלניסטית והרומית באזור יצר תמונה מקוטעת וחסרה על אודות היישוב היהודי בהר בית אל בתקופה החשמונאית ובשלהי ימי הבית השני. אמנם הנתונים הארכיאולוגיים המלמדים על יישוב יהודי שייכים לתקופה הרומית הקדומה (מקוואות טהרה, כלי אבן, קברי כוכים וגלוסקמאות וכו'), אך ניתן להניח שאם באתר קיים רצף יישובי מן התקופה ההלניסטית המאוחרת (החשמונאית) לתקופה הרומית הקדומה, מדובר על יישוב בו התגוררו יהודים גם בתקופה החשמונאית. במחקרים שנערכו עד כה נאספו נתונים על אודות למעלה מ-50 אתרים במחוזות גופנא ותמנה שלגביהם עדות ספרותית ו/או ארכיאולוגית על אודות יישוב יהודי בתקופה הרומית הקדומה. מרבית היישובים הנ"ל היו מיושבים גם בתקופה ההלניסטית המאוחרת, מה שעשוי ללמד על אזור צפוף ביישובים יהודיים גם בתקופה החשמונאית. בהרצאה זו תוצג תמונת היישוב בהר בית אל בתקופה החשמונאית לאור המחקר הארכיאולוגי בתוספת הנתונים החדשים שעולים מהסקר החדש בדרום השומרון שנערך בימים אלו.

מדוע אין מבצר חשמונאי במצדה?

ד"ר זאב משל, המכון לארכיאולוגיה ע"ש סוניה ומרקו נדלר, אוניברסיטת תל-אביב

החשמונאים בנו, כידוע, חמישה מבצרי-מדבר: את אלכסנדריון, דוק, טאורוס (קיפרוס), הורקגיה במדבר יהודה ואת מכוור בעבר הירדן, מעל וממזרח לים המלח. לכולם יש מכנה טופוגרפי משותף: הם בנויים על פסגה מבודדת מסביבתה, שמדונותיה התלולים מקשים על הנישה אליה. בגלל התכונות הטבעיות האלה והמיקום המדברי נבחרו פסגות אלו להקמת המבצרים הנזכרים גם היכרות שטחית עם מדבר יהודה מספיקה כדי לציין את צוק מצדה כמצטיין בתכונות הטופוגרפיות הנ"ל. בידודו, גובהו, תלילותו ומדבריותו מביאים תכונות אלו לשיאן. בהרצאה זו תוצג התייחסות לשאלות: הייתכן כי החשמונאים לא הכירו את צוק מצדה ולא ניצלו את תכונותיו? ואם הכירו, מדוע נמנעו מלבנות מבצר גם עליו?

מצור נרבתא ותחילת המרד הגדול

פרופ' אדם זרטל, מכון ע"ש זינמן לארכיאולוגיה, אוניברסיטת חיפה

סימנים רבים מצביעים על קשר בין הנסיגה הפתאומית של קסטיוס גלוס מחומות ירושלים בסוכות, שנת 66 לסה"נ לבין מצור נרבתא. נסיגה זו גרמה לתבוסת הצבא הרומי ותחילת המרד. בהרצאה זו ידונו תולדות העיר מהתקופה החשמונאית ועד כיבושה במרד הגדול תוך דגש על מיקומה הגאוגרפי וחשיבותה הצבאית.

מושב שני - מורשת קרב והתיישבות בסביבת מודיעין בעת החדשה

"מבצע שושנה" (14-15 באוקטובר 1953) - הפשיטה על קיביה והשלכותיה על הסכסוך הערבי-ישראלי

ד"ר ישראל בן-דור, החוג ללימודי ארץ-ישראל, אוניברסיטת חיפה

לאחר מלחמת העצמאות, נאלצה מדינת ישראל להתמודד עם איום כפול. מבחינת הביטחון הבסיסי, חששה מ"סיבוב שני" אליו יצאו הצבאות הערבים כדי לנקום את תבוסתם במלחמת העצמאות. מבחינת הביטחון השוטף, נראה היה שההסתננות ופעולות הטרור שהפכו לחלק ממנה, נועדו להתיש את המדינה הצעירה ולמנוע ממנה לבסס את קיומה. מכיוון שלא ניתן היה לחסום את הגבולות הארוכים, הועדפה התגובה ההתקפית ומתחילת אוגוסט 1953 נראה היה שנמצא הפתרון עם הקמתה של יחידה 101 על ידי אריאל ("אריק") שרון. הרקע לפעולה היה ההידרדרות במצב הביטחון בגבול עם ירדן. במסגרת הפעולה פוצץ כוח משולב של יחידה 101 וגדוד הצנחנים בפיקודו של רס"ן אריאל ("אריק") שרון בתים בכפר קיביה בליל 14-15 באוקטובר. בפעולה נהרגו 69 תושבים, רובם נשים, ילדים וקשישים, שהתחבאו במבנים אלה, ו-15 נפצעו. לצה"ל לא היו נפגעים. הכוח שפעל בקיביה פעל בכפר באותו האופן שבו פעלו בפעולות גמול אחרות. המטרה הייתה להסב פגיעות בנפש וברכוש, ואולם, היקף הפגיעה באזרחים היה חריג ביותר. הפעולה עוררה תגובה חריפה בעולם כולו. יחד עם זאת, מבחינת השגת היעד – מניעת ההסתננות – נתפסה כמוצלחת. נראה היה שביחד עם פעולות נוספות, הביאה פעולת קיביה לירידה במספר מקרי ההסתננות בגזרה.

משה שרת, שר החוץ וממלא מקום ראש הממשלה, התנגד לפעולה ואף נפגע אישית מכך שדוד בן-גוריון, ששהה באותה עת בחופשה, אישר את הפעולה בלי ידיעתו. בישיבת הממשלה ב-18 באוקטובר 1953 מתחו חלק מהשרים ביקורת קשה על הפעולה, בעיקר עקב הפגיעה הגדולה בנשים ובילדים ואף השוו אותה בין היתר לטבח בדיר יאסין. בן-גוריון הורה לשרים שלא להזכיר את צה"ל בקשר לפעולת קיביה והחליט לטעון כי הפשיטה בקיביה נעשתה על ידי מתיישבי הספר, שקמו לפרוע באויביהם. בנאום ב-19 באוקטובר הכחיש בן-גוריון כל מעורבות של יחידה צבאית בפעולה והטיל את האשם על ניצולי השואה והעולים החדשים מארצות ערב שהתיישבו באזורי הספר. מרבית העיתונים (למעט כמה עיתונים שעמדותיהם נטו לשמאל, כדוגמת "על המשמר" ו"העולם הזה") "יישרו קו" עם עמדתו של בן-גוריון. העיתונות השתמשה בקווים המוכרים של דימוי האויב הערבי כדי להצדיק את הפעולה. ההסתננות והפיגועים הם חלק ממלחמת השמד המנוהלת נגד ישראל והכפר שהותקף שימש בסיס לכנופיות בעבר ובסיס למסתננים, גנבים ורוצחים בהווה. הערבים נתפסו כממשיכי דרכם של הנאצים, שקרנים וצבועים, אשר מבינים רק את שפת הכוח והנקם. התגובה החריפה נגד ישראל בעולם כולו ובכלל זה באו"ם הובילה לשינוי חד במדיניות הגמול ופעולת קיביה הייתה ל"קו פרשת המים". מכאן ואילך צה"ל פעל רק נגד יעדים צבאיים במדינות ערב השכנות. ההחרפה בפעולות הגמול ובהיקף האבידות שנגרמו לצה"ל הייתה בין הגורמים שהובילו למלחמת סיני בשנת 1956.

כיבוש מרחב לטרון-מודיעין במלחמת ששת הימים

אל"מ (מיל.) בני מיכלסון

לעלייתם המהירה של כוחות חטמ"ר 4 אל גב ההר ממערב, אחרי יום של מגננה, הייתה השפעה חשובה על קריסת כוחות הצבא הירדני במרחב פרוזדור ירושלים.

חטיבה 4 בשלב המגננה

משימתה המוכתבת של חטמ"ר 4 הייתה הגנת מרחב השפלה. במסגרת משימה זו נערכו גדודי החי"ר של החטיבה בהתאם לתכנית "סדן", וכזה היה מצבם כאשר בשעה 5:10 החל הגיוס הפומבי של גדודי החי"מ (חילי מילואים, למעשה חיילים קשישים) של החטמ"ר. תהליך התארגנותם והצטיידותם של האחרונים השתבש בחלקו עקב האש הארטילרית הירדנית, שהונחתה על כפר סירקין החל מ- 5:12. לקראת 13:00 החלה הפגזה גם על המתחמים הגדודיים - מתחמי גדוד 43 בבודרוס ובביר מעין, מתחם גדוד 42 שבאזור כפר - קאסם, והמוצב הפלוגתי (פלי נח"ל) בנג. 314 שליד לטרון.

בתגובה על האש הירדנית קיבלה החטיבה אישור להשיב אש ולהפעיל גם את הסיוע החטיבתי. חילופי האש נמשכו עד לשעות הערב, המאוחרות, מה גם שבשעה 19:35 הפעיל הצע"י (הצבא הערבי הירדני) ארטילריה ארוכת טווח לעבר מטרות ומתקנים חיוניים במרחב חטיבה 4 ומחוז ת"א - מחנה כפר סירקין, תע"ש-גבעון, ש"ת לוד, אזור צהלה - הדר יוסף, ומאוחר יותר גם מפקדת פיקוד המרכז. כאשר נפלו כ-10 פגזים של ארטילריה זו בתל אביב - כולם בקרבת תחנת הכוח רידינג ושדה-דב, למעט פגז בודד אשר פגע בלב העיר - הורה הרמטכ"ל לחיל האוויר לפעול נגד תותחי ה"לונג-תום" ולשתקם. במקביל (בשעה 20:00) הועבר - עפ"י המלצת סגן הרמטכ"ל, האלוף חיים בר לב - שדר בהול לירדנים, באמצעות ועש"י (ועדת שביית הנשק), ובו אזהרה כי מטוסינו יפציצו את עמאן באם לא תיפסקנה ההפגזות מיד.

ממש באותה שעה הורה קצין האג"מ הפיקודי, סא"ל אריק רגב, למח"ט 4, אל"מ משה יטבת, להפגין קשות את עמדות הצע"י; כן הורה בשעה 20:45 את מפקד יחידת "חרוב" לתקוף את תותחי האויב, שאותרו בגזרת קלקיליה, ולהשמידם. היחידה כולה (למעט כוח אשר נשלח לסרוק את אזור פלמחים, עקב ידיעות על ניסיון לפגיעה בכור האטומי של נחל שורק) חשה לגזרת הפעולה, אולם אז חדלו התותחים מהפגזותיהם.

היערכות לביצוע "מחטף" לטרון

תור כדי ניהול קרב האש והעמידה בהפגזה עסקה מפקדת חטמ"ר 4 בתכנון מתקפה על מובלעת לטרון (מבצע "מושבה"). למעשה היה זה רק המשך לתכנונים שנערכו על ידה עוד בתקופת הכוננות, אם גם צפוי היה אז כי ביצוע המשימה יפול דווקא בחלקה של חטיבה 10 הממוכנת, ברם, עם שיגורה של חטיבה 10 ל"פרוזדר", הפך ביצוע "מחטף" לטרון המיועד ע"י החטמ"ר לאפשרות ריאלית, ומפקדת פיקוד המרכז נקטה על כן בצעדים לתגבור החטיבה ביחידות מכוח העתודה הפיקודי. ראשונה הייתה פלוגת טנקי AMX-13 מגדוד 19/חטיבה 60, אשר הועמדה בשעה 14:00 ת"פ החטמ"ר. למרות בקשות חוזרות ונשנות של אלוף פיקוד המרכז, עוזי נרקיס, ועוזריו, אסר הרמטכ"ל, רב-אלוף יצחק רבין, בשעה 16:30 במפורש את ביצוע "המחטף" ע"י כוחות המילואים של חטמ"ר 4, בטרם עורער עורפה של המובלעת - מערך צפון-ה"פרוזדור" - ע"י חטיבה 10. אולם בשעה 19:00 נמסר למח"ט 4

ע"י הפיקוד כי עליו להתכונן לביצוע "מחטף" לטרון - ביצוע פעולה מצומצמת, שהוגדרה כ"הטעיה" או כפטרול אלים - עם לילה. בלשון ההוראה לא נזכרה כלל אפשרות ניצול ההצלחה להמשך ההתקדמות לעבר גב ההר; אדרבה, נאמר בה כי במידה ויצליחו להפוך את "הסיור האלים" לכיבוש המובלעת, יהיה על כוחות החטיבה להיערך להגנה בתחום השטח הכבוש.

בעקבות הוראת הפיקוד הנ"ל החלה חטיבה 4 בקיבוץ כוחות למתקפה. ראשונה לתזוזה הייתה פלוגה ב מגדוד 42 - פלוגת הכוננות החטיבתית - שנשלחה לשטח הכינוס שנקבע בין משמר אילון לשעלבים. תנועתם של הכוחות האחרים הייתה מותנית בהחלפתם ע"י גדודי החי"מ, שבכפר סירקין. אלה החליפו את גדוד החי"ר כדלקמן: גדוד חי"מ 940 החליף בין 18:00 ל- 24:00 את גדוד חי"ר 127, והתמקם במתחם שעל ציר רנטיס - גבעת כוח, למעט שתיים מפלוגותיו (פלוגה אחת תגברה שלושה ישובים והשנייה הועברה ת"פ גדוד 42 בח'רבת זכור); ואילו כוחות מגדודי החי"מ 960 ו- 952 החליפו בין- 20:00 - 23:00 את גדוד 43.

בשעה 22:00 מסר קצין האג"מ הפיקודי למח"ט 4, כי יינתן בקרוב אישור מטכ"לי לביצוע פעולת הטעיה בגזרת לטרון, בכוח של 2 פלוגות חרמ"ש ופלוגת טנקי AMX-13, וכי עליו לדווח מתי יהיה מוכן לביצוען ואכן, כעבור 20 דקות התיר שר הביטחון לכבוש את לטרון. בשעה 22:30 אישר הרמטכ"ל את כיבוש לטרון, באם אין לצפות להתנגדות רצינית, ובעקבות זאת הורה סגן הרמטכ"ל לאלוף הפיקוד לנסות ולכבוש את לטרון ע"י 2 פלוגות טנקים וגדוד חי"ר.

בינתיים גיבש מח"ט 4 - שהחפ"ק שלו התמקם במשטרת משמר איילון - את קווי הפעולה הבאים: בשלב ראשון הארת השטח, פיצוח וריכוך משטרת לטרון ע"י הטנקים וסוללת מכמ"ת. בשלב שני פריצה לתוך המובלעת עם 2 פלוגות זחל"מים ופלוגת טנקים, כאשר פלוגת הסיור החטיבתית חוסמת את דרכי הגישה לאזור בפני תגבורות צפויות של הצע"י. כדי לאפשר ביצוע תוכניתו זו של המח"ט תגבר הפיקוד את חטמ"ר 4 במספר יחידות נוספות. ב- 23:50 הורה קצין האג"מ הפיקודי למפקד "דוכיפת" להעביד 5 שריוניות בפיקוד סגנו ת"פ חטמ"ר 4, בעוד הוא עצמו יוכפף למח"ט 10. לקראה חצות הועברה ת"פ החטמ"ר פלוגת טנקים מגש"פ 182 (14 טנקי "שרמן" M-1). אותו דין חל גם על גדוד חיר"מ 98 מחטיבה 80.

בשעה 00:30 הודיע המח"ט לפיקוד כי יהיה מוכן להתחיל בביצוע כעבור חצי שעה, אך בפועל לא היה ערוך לכך. אדרבה, רק ב- 01:30 נערכה קבוצת פקודות חטיבתית סופית, ובה נקבעו הכוחות והמשימות כדלקמן:

1. פלוגת טנקי AMX-13 - תפוצל לשני כוחות: 2 מחלקות מגדוד 19 תתקופנה את לטרון מצפון ותפצחנה אח עמדות המשטרה, ומחלקה שלישית תתקוף אותה מכוון נחשון.
2. 12 זחל"מים על אנשיהם ימתינו בשטח ההפקר, כ-2 ק"מ דרומה לשעלבים.
3. יחידת הסיור החטיבתית - תחצה את נחל איילון מכיוון חר' עגילגיל, ותמקם 2 חסימות - האחת על כביש בית נובא - בית סירא, והשנייה על דרך העפר בין בית-נובא לבית ליקיא.
4. חבל ק/224 (חבל נחשון) יבצע הטעיה כלפי מוצב לטרון מכיוון דרום-מערב (תנועת רכב עם אורות מלאים מאזור משק הראל, וקידום מחלקה ומחצה לאזור הר צפרא).
5. פלוגה ה-נח"ל בנג. 314 - תפתח באש שטוחת מסלול לעבר מוצבי האויב שמצפון לה, ובשלב שני תיכנס למובלעת ותיערך להגנה במוצב לטרון.

שעת הש' נקבעה ל- 2:06, ובשעה זו הייתה הארטילריה אמורה לפתוח באש. אולם המס"ח (מפקד סיוע חטיבת), שבשעה 5:23 קיבל את אישור המח"ט לדלג את קניו לעמדות קדמיות, סבר משום מה כי שעת הש' נקבעה ל 4:06; מכל מקום, הארטילריה שבפיקודו הייתה ממוקמת ומוכנה לסייע רק בשעה 3:30 למעט סוללת מכמ"ת (מרגמות כבדות מתנייעות – 120 מ"מ) שהייתה ערוכה לירי במועד מוקדם יותר.

חדירה בציר לטרון - צומת ביתוניא:

כיבוש מובלעת לטרון

בשעה 2:06 החל שלב הפיצוח והריכוך של משטרת לטרון ע"י הטנקים וסוללת מכמ"ת, ועם סיומו, ב-2:20 (ממש באותה שעה בה נפתחה מתקפת חטיבת חיר"מ 55 בירושלים) פתחו הכוחות בתנועה לעבר יעד, כשהטנקים מובילים אגב ירי ו-2 פלוגות הזחל"מים בעקבותיהם; זאת בעוד פלוגת הנח"ל שבנג. 314 מעסיקה את האויב מדרום וחבל ק"מ/224 מבצע הטעיה מכיוון הראל. הטנקים והזחל"מים נעו על דרך עפר המובילה לכיוון אימואס מצפון-מערב, ורק בסמוך למשטרה פנו ממש לעברה. תגובת האויב הבהירה למח"ט כי האויב נטש את אזור המשטרה: ולפיכך זירז את הכוחות, והורה אותם לנוע באוררת מלאים, כדי למנוע טעויות בניווט.

ב-3:00 חדרו כוחותינו לתוך המשטרה ללא התנגדות ולאחר שבדקה דיווח המח"ט לפיקוד בשעה 3:30 על כיבוש המשטרה. מיד לאחר מכן החל הכוח בתנועה דרך מנזר השתקנים למוצב לטרון. אף זה נמצא ריק, מאחר וכוחות הקומנדו המצריים (כפלוגה מגדוד 53) אשר איישו את המוצב נפוצו לכל עבר.

יחידת הסיור החטיבתית חצתה את הגבול כבר ב-2:15 לשם הצבת החסימות המתוכננות באזור "צואר הבקבוק" של המובלעת, ירדה לנחל אילון מכיוון חר' עג'לג'ול ותפסה בינתיים את מקומה: החסימה הראשונה התמקמה ב-3:20 והשנייה ב-3:50. אולם קצין האג"מ הפיקודי לא ראה בהן די; אדרבה, בשעה 3:30 הורה לסמח"ט 4 לחזק, באמצעות יחידת "חרוב" ו-5 השריוניות של "דוכיפת" שצורפו אליה, את החסימות בפתחת בית נובא, כדי לסגרה הרמטית עד בוא פלוגת הטנקים ס'. יחידת "חרוב" המתגברת, אשר עוד ב-2:06 קיבלה ישירות את פקודת קצין האג"מ לעבוד ת"פ חטיבה 4, נכנסה ב-4:00 לשטח ותוך זמן קצר חברה עם כוחות החסימה.

בסמוך לאותה שעה פנה קצין האג"מ הפיקודי לרמ"ח מבצעים, בבקשה להתיר לכוחות חטיבה 4 להתקדם מעבר לטרון ולעלות עם אור ראשון בציר יאלו לכיוון רכס התותחים (שיח אבן ג'בל). האחרון נתן אישור. להתקדמות זהירה, מבלי לתקוף מערכים מוגנים. בעוד הכוח העיקרי פונה לאימואס, ניתן לו סיוע אווירי, אך ההפצצה הייתה בלתי מדויקת, והפצצות נפלו בקרבת שעלבים - אזור פריסת הפר"ח (פלוגת רפואה חטיבתית). חרף התקלה נע כוח המשימה במהירות וכבש בזה אחד זה, ללא כל אבידות, את אימואס, שיח אבן-ג'בל ויאלו, תוך הימנעות מפגיעה מיותרת באוכלוסיית הכפרים הערביים הללו (בהתאם להוראת רמ"ח מבצעים משעה 4:40. בשעה 6:05 דווח המח"ט לקצין האג"מ הפיקודי: "כל המובלעת בידי. אין יריות". כך, בשעות ספורות וכמעט ללא קרבנות, נפל בידינו היעד בו הוקז דם ישראלי רב במלחמת הקוממיות בהתקפות חוזרות ונשנות, שכולן עלו בתוהו.

התקדמות אל גב ההר

ההנחיה העקרונית היחידה שבידי מח"ט 4 הייתה, כאמור, להיערך להגנה בתחום המובלעת וב-15:5 אף נצטווה ע"י קצין האג"מ הפיקודי, בעקבות הוראת אג"מ/מבצעים, לכבוש את צומת בית סירא ולהיערך גם בה להגנה מחשש להתקפת-נגד ירדנית מצפון. בעקבות זאת שוגר גדוד 43 למקום לצורך אבטחת אגפה הצפוני של החטיבה; אך המח"ט לא אמר די וכבקשה לנצל את הצלחת הפעולה הורה במקביל לכוחות החסימה לפעול להרחבת השליטה בעורף המובלעת. פעולה זו בוצעה ב-2 ראשים; בעוד מחצית פלוגת הסיור החטיבתית ממשיכה במשימת החסימה, נטל עימו מ"פ סיור 47 את מחציתה השנייה, ומול התנגדות קלה בלבד שטף ב-05:6 את הכפר בית ליקיא, מבלי לטהרו יסודית. במקביל כבשה יחידת "חרוב" המתוגברת בשריוניות את המוצב הפלוגתי (שהוחזק ע"י כיתה) בחר' בית נושא, וטהרה לאחר מכן את חר' אל-מצבח.

בעוד כוחות הסיור מבצעים את משימותיהם הנזכרות, החל הכוח העיקרי בתנועה דרך בית נובא לכיוון בית ליקיא. בהגיעו אליה צוות המח"ט כוח משימה בעל כושר ניידות ועוצמה אש חזקה בו נכללו: יחידת "חרוב" וכוח השריוניות של "דוכיפת" (עליהם הוטל לשמש כחוד), יחידת הסיור החטיבתית, פלוגת טנקי AMX-13, ושתי פלוגות חי"ר על גבי זחל"מים, גמ"כ (גדוד מרגמות כבדות 120 מ"מ) 341 ועוד סוללה מגמ"כ 350. בעוד כוחות נוספים של החטיבה, ביניהם פלוגת טנקי "שרמן", נכנסו בינתיים לציר ההתקדמות מאחור, הודיע קצין האג"מ הפיקודי (בשעה 17:6) למח"ט: "אחרי בית עיר א-תחתא אתה לא זז קדימה ללא פקודה נוספת".

עם גמר הציוות החל כוח המשימה הנייד בתנועה מהירה לעבר יעדו, ובשעה 55:6 דיווח המח"ט כי בית עיר א-תחתא בידו; עתה התיר לו קצין האג"מ באשור רמ"ח מבצעים להתקדם לעבר בית עיר אל-פוקא. המתחם הדו-פלוגתי שם היה מחופר ומבוצר היטב, בחולשו על ציר התנועה של כוח המשימה, עלול היה לבלום את ההתקדמות אילו הוחזק ע"י כוח האויב בעקשנות. אך כוחות הצע"י שבמקום ביכרו לנטוש את המתחם עקב האיום של חטיבה 10 לנתק את דרך נסיגתם מכיוון בידו, ובחרו להתארגן להגנה נגד שני המאמצים הישראליים גם יחד באזור צומת ביתוניא-אל-גיב.

הנה כי כן, לא נתקל כוח המשימה בכל התנגדות, וב-06:7 בערך התייצבו כוחותינו הן בבית עיר אל-פוקא, והן בצומת בית סירא. בעוד רמ"ט הפיקוד מדווח על כך למצפ"ע (מוצב הפיקוד העליון) ב-45:7, התיר קצין האג"מ הפיקודי לקדם כוח סיור עד לצומת ביתוניא הדרומית, תוך אחיזה בכל מחיר בצומת בית סירא. המח"ט שיגר מיד קדימה את יחידת "חרוב" והשריוניות. ליד מחנה הצע"י בא-טירה נתקל כוח החוד בחיילי קומנדו מצריים אשר נסוגו ממובלעת לטרון, ונכנס עימם לכלל קרבות פנים-אל-פנים, בסופם הצליחו רק בודדים מהם למלט את נפשם. אולם תנועת הכוח לא נעצרה בשל כך; נהפוך הוא, מבלי להמתין לסיום הטיהור המשיכו השריוניות וחלק מיחידת "חרוב" בתנועה לעבר צומת ביתוניא.

הצלחתה המפתיעה של חטיבה 4 עלתה אמנם על כל המשוער; מאידך גיסא, חשש הפיקוד שמא כוחות מעטים מדי רצים מהר מדי, ועל כן העביר קצין האג"מ הפיקודי ב-46:7 ת"פ החטיבה, באישור רמ"ט הפיקוד, פלוגה מאולתרת בת 19 טנקי סנטוריון (עם תותחים 20 ליטראות) אשר אך זה שופצו בתל השומר. אולם עוד בטרם נכנסה פלוגה זו כלל לתמונה הורה קצין האג"מ למח"ט לקדם את כל כוח המשימה לצומת ביתוניא, על מנת לפשוט משם על סוללת תוחחי "לונג-טום" ברפת וסוללת תותחי שדה באל-גיב, שהטרידו את גזרת ירושלים. במקביל קבע הלה את כביש

אל-גיב - בידו כגבול גזרה עם חטיבה 10, תוך שהוא מעדכן את האחרונה (ב-10: 8) באשר להישגיה של חטיבה 4.

בשעה 8:20 נענה רמ"ח מבצעים, אל"מ יצחק חופי, לפניית קצין האג"ם הפיקודי ואישר את קידום כוח המשימה אל צומת ביתוניא, כ"תחנה סופית". בעקבות זאת הורה האחרון בשעה 8:30 למח"ט 4 להתארגן בצומת לאחר כיבושה, ולהמתין להוראות. באותה עת, התפתח לפתע קרב כ-300 מ' לפני הצומת, בין כוח החוד לבין כוח החסימה של הצע"י, פלוגת חי"ר שנסתייעה ב-8 גיפי תול"ר ובמרגמות 81 מ"מ, שהתמקם משני עברי האוכף בו התפתח הכביש החסום ב"שיני דרקון". והנה, משהגיע כוח החוד למחסום נפתחה עליו אש עזה. השריוניות השיבו אש, ומפקד "חרוב" דיווח מיד למח"ט אודות ההיתקלות. האחרון קידם מיד את פלוגת טנקי ה-AMX-13 והורה לכוחות החי"ר והסיור לרדת מרכבם ולהסתער רגלית על כוח החסימה, בתנועת איגוף, ובחיפוי השריוניות והטנקים. אלה האחרונים התקדמו עד לעיקול בכביש, התפרסו על הגבעה שלצידו ופתחו באש לעבר האויב. לאחר קרב שנמשך כ-20 דקות, בו הושמדו מספר תול"רים, פתחו אנשי הכוח הירדני החוסם בנסיגה צפונה ומזרחה, עוד בטרם הסתערו עליהם הכוחות הרגליים. עתה הפנו הטנקים והשריוניות את האש לעבר ריכוזי רכב וחי"ר של הצע"י שנתגלו במחנה רפת, בעוד החי"ר שטף את הכיפות בהן ישב קודם לכן הכוח החוסם. עם סיום ה"שטיפה" גמאו כוחותינו במהירות את מספר מאות המטרים שהפרידו בינם ובין הצומת וכבר בשעה 8:40 יכול היה מח"ט 4 - שהחל מארגן את כוחותיו בצומת - לדווח: "צומת ביתוניא בידניו".

ניסיונות הפשיטה על ארטילריית הצע"י

10 דקות לאחר מכן קיבל מח"ט 4 רשות מהפיקוד לפשוט על סוללות הארטילריה הירדניות באל-גיב וברפת. עודו מכין את הכוחות לכך, הגיעה אליו (בשעה 9:22) פקודה לחסום את ציר ירושלים-רמאללה באזור שדה התעופה קלנדיה, ואח"כ לעבור ת"פ חטיבה 10. הנה כי כן, הורה המח"ט את פלוגת סיור 47 לפשוט על הסוללה באל-גיב, ואת יחידת "חרוב" המתוגברת על הסוללה ברפת, כשעל שתיהן גם יחד לחבור עם גמר ביצוע משימותיהן באזור כפר-עקב, ולחסום את ציר רמאללה - ירושלים.

יחידת "חרוב", שהתקדמה לרפת כמצווה, לא מצאה את התותחים; יתר על כן, בהתקדמותה היה עליה לגבור על כוחות אויב בציר תנועתה, ולעמוד באש חזקה שנורתה לעברה מכפר עקב. יחידת הסיור, אליה הצטרף חפ"ק המח"ט, לא מצאה אף היא את התותחים באל-גיב על כן המשיכה בתנועה מזרחה, טיהרה את שדה התעופה קלנדיה, ועלתה על הכביש הראשי לרמאללה בדרכה לכפר עקב. בהגיעה ב-10:50 לתל א-נצבה נפתחה עליה אש מהרכסים, שגרמה לנפגעים, בהם המח"ט. מתוך דאגה לנפגעים הוחלט על נסיגה לצורך פנויים לאחור. הדבר בוצע הן ע"י כוח המח"ט והן ע"י יחידת "חרוב", וב-12:00 היו כל כוחות החטיבה מרוכזים שוב בצומת ביתוניא. לפי שהמח"ט אל"מ משה יטבת היה פצוע קשה למדי, הוא פונה במסוק, והסמח"ט, סא"ל נפתלי בהירי, קיבל זמנית את הפיקוד.

התיישבות חדשה במודיעין – על פרויקט בנייתה של העיר

עמוס אונגר, גיאוגרף, מנהל חברת עמ-גר ניהול בנייה ופרויקטים

במשך שנים רבות, החל משנות החמישים, עלו מפעם לפעם מחשבות ורעיונות להקים עיר באזור מודיעין באמצע הדרך בין ת"א לירושלים. תכניות רבות למטרופולין של תל-אביב ולמטרופולין של ירושלים נערכו במשך השנים וחלקן כללו פיתוח באזור מודיעין. יש הרואים בכל המרחב בין ירושלים לת"א אזור מטרופוליטני אחד המשותף לשתי הערים. באופן מעשי תכניות אלו נשארו בגדר רעיונות כלליים בלבד.

רק בשלהי שנות ה-80 הוחל בתכנון מפורט הלכה למעשה – תכנון שבסופו של יום הביא לבניית עיר המונה כיום כ- 100,000 נפש עם פוטנציאל להתרחבות עד כ- 300,000 נפש.

במסגרת ההרצאה יצוינו עקרונות התכנון, כללי ניהול הפרויקט ואעמוד על הביצוע, תוך כדי ציון אבני דרך ב- 20 שנות בניית העיר. התכנון וכללי הניהול בפרויקט הקמת העיר מודיעין היו ייחודיים ופורצי דרך ויישומם הביא לתוצאה המקווה.

הפקה וארגון הכנס:

המרכז הרב תחומי מודיעין מכבים – רעות

רחוב עמק דותן 49, מודעין

טלפון: 08-9714229

